

Vrije ruimte

Ode aan het Westland

AUTEUR Maarten Hajer

FOTOGRAFIE Wouter van Vliet

De Nederlandse ruimtelijke ordening zoekt sinds midden jaren negentig naar een nieuw evenwicht. Daarbij ligt de nadruk op de vraag welke taken de rijksoverheid moet uitvoeren en welke taken aan lagere overheden kunnen worden overgelaten. Maar er zijn uiteraard ook grote inhoudelijke vragen. Hier dringt met name de toekomst van het landelijk gebied zich op. Stedelingen houden van het landelijk gebied, vooral als landschap en als contrapunt van de (drukke) stad. Maar dat is niet voldoende voor een vitaal landelijk gebied. Ruimtelijk beleid zou kunnen helpen om de variëteit aan Nederlandse landschappen overeind te houden (of zelfs te versterken!) en om het economisch succes van onze landbouwsector te vergroten. Door te streven naar gebieden die echt groen of blauw zijn, en door elders ruimte te bieden aan echte agro-industrie die aan alle duurzaamheidscriteria voldoet. Het Westland kan hier als voorbeeld dienen.

Eind jaren negentig verhuisde ik van Amsterdam naar Den Haag. Het idee: wonen bij zee en duinen en tegelijk in de stad. Fietsen naar het werk. Daarmee moest ik ook alternatieven vinden voor de fietstochtjes door het Waterland, langs de Ronde Hoep, de Ankeveense Plassen. Ik reed de duinen in en maakte een rondje door het Westland. Ik geloofde mijn ogen niet. Wat een lelijkheid, wat een totale dominantie van de economie over het landschap! Dorpjes die nauwelijks zichtbaar tussen de kassen ingeklemd lagen. Een onoverzichtelijk geheel van vaarten en wegen. En overall, overall meters hoog glas. Op de terugweg van een gastcollege aan de TU Delft kreeg ik later in Honselersdijk een klapband. Ik had het helemaal gehad met het Westland.

Het Westland is waar Nederland het Wilde Westen het dichtst is genaderd

Nu, zo'n tien jaar later, heb ik het Westland wat beter verkend. Met de racefiets, de mountainbike, de schaats, het tennisracket, het vliegtuig. En mijn conclusie over het Westland is volledig anders. Ik ben gaan houden van het Westland.

Het Westland is waar Nederland het Wilde Westen het dichtst is genaderd. Hier hebben ondernemers alle ruimte geclaimd. Dat is te zien aan de kassen, maar vooral ook aan de huizen die de telers van de winsten hebben gebouwd. Welstand? Da's toch een beetje een raar idee buiten de dorpskernen. De ene bouwt zijn villa op poten zodat hij over de kassen heen kan kijken, de ander een waar landhuis met vier schoorstenen maar zonder ruimte aan een tuin te verspillen: er kan immers ook een kas worden neergezet.

Twintig jaar geleden was het Westland een ecologisch rampgebied. De kassen slurpten energie, zodanig dat de overheid met ruime subsidies over de brug moest komen om de tuinbouw überhaupt overeind te houden. De tuinders sproeiden uitbundig met pesticide waardoor een paprika licht gaf in het donker. Water werd er verkwest en vervuild. In 2011 staan er in het Westland kassen die energie leveren, zijn er pijpleidingen tussen industrie en tuinbouw waardoor (een klein deel van) de CO₂-emissies van de industrie worden ingezet om tomaten en paprika's sneller te laten groeien. In de groenteteelt is biologische plaagbestrijding de norm. Tomatentelers winnen de fosfaten uit het afvalwater terug om ze weer in hun eigen bemesting in te zetten. Kassen hebben in hoge mate hun eigen watervoorziening ontwikkeld. Da's nog eens innovatie!

Wat betekent dit nu voor de ruimtelijke ordening? In het Westland zien we eigenlijk een alternatief model. Zo zou de intensieve teelt er elders ook uit kunnen zien. Het Westland is organisch gegroeid maar het is nu het agrarisch gebied waar het meeste wordt verdiend per vierkante meter. De dichtheid creëert de basis voor een sterke eigen infrastructuur. Als je goede groene corridors aanlegt is het ook prima te combineren met recreatie. Nieuwe normen leiden tot grootse innovatie. Nederland kan nog veel leren van het Westland.

Maarten Hajer (maarten.hajer@pbl.nl) is hoogleraar Bestuur & Beleid aan de Universiteit van Amsterdam en directeur van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)